

Předmluva

Vznik československé měny a následně i instituce pro její správu, nejprve Bankovního úřadu ministerstva financí a posléze Národní banky Československé, která na jeho činnost navázala, si veřejnost zpravidla spojuje s jediným jménem, Aloise Rašína. Právě jemu připadla úloha zformulovat první myšlenku pevné a silné měny. Ať již nejprve z politických důvodů nebo posléze kvůli předčasné smrti z ruky anarchisty mu však nebylo dáno, aby svou koncepci osobně realizoval. Zároveň jeho prudká a často nesmiřitelná povaha by pravděpodobně nebyla tou nejvhodnější vlastností pro trpělivé a často i jen pomalé budování měnové instituce. Naproti tomu si však dokázal právě pro tuto denní práci, jež potřebovala na jednu stranu vizi a na druhou stranu potřebnou trpělivost, klid a odbornost, zvolit ty nejvhodnější spolupracovníky. V případě Bankovního úřadu ministerstva financí a posléze Národní banky Československé se mu to podařilo ve dvou osobách, Viléma Pospíšila a Augustina Nováka. Zatímco první z nich pokračoval v hájení jeho měnové koncepce, tak druhý spojil svůj profesní život s budováním jejího institucionálního zázemí.

Za to co víme o životě Augustina Nováka, vděčíme především dvěma archivním fondům, které spravuje Archiv České národní banky, Národní banka Československá a Jaromír Bečka. První dokumentuje jeho profesní kariéru a druhý především jeho soukromý život, a to i ve formě vzpomínek. V Archivu České národní banky jsou však v současné době uloženy také dva jeho osobní spisy. Až do roku 2019 se jednalo jen o ten, který byl veden v rámci Bankovního úřadu ministerstva financí a posléze Národní banky Československé, a v současnosti je součástí fondu Osobní spisy právních předchůdců České národní banky. Od této doby však díky mimořádné akvizici v podobě archivního fondu Zemská banka, získal Archiv ČNB do své správy i jeho osobní spis z doby jeho působení v Zemské bance království Českého.

Právě tyto dva osobní spisy jsou v chronologickém uspořádání předmětem následující edice. První část dále obsahuje životopis Augustina Nováka, který byl doplněn o nové skutečnosti vyplývající z nově objeveného osobního spisu. Za ní následuje oddíl věnovaný československým platidlům, která nesou jeho podpis. Samotným faksimiliím osobních spisů pak předchází krátký úvod rekapitulující oba osobní spisy v návaznosti na instituce, v nichž vznikly a přehled dokumentů, které obsahují.

Augustin Novák (1872-1951)

V době krátce po vzniku Československa se některým vrcholovým bankovním manažerům naskytlá příležitost zásadně rozšířit svěřený bankovní ústav na úroveň mezinárodně respektované instituce. Podařilo se to především Jaroslavu Preissovi v případě Živnostenské banky, nicméně ani ten nemusel vybudovávat svůj ústav od samého počátku, jako tomu bylo v případě Augustina Nováka a jemu svěřeného Bankovního úřadu ministerstva financí, resp. Národní banky Československé.

Augustin Novák se narodil 20. září 1872 v Kralupech nad Vltavou v rodině účetního I. Spolkového cukrovaru v Kralupech nad Vltavou a později nájemce statku svatovítské kapituly v Kobylníkách. I přes existenční problémy rodiny po smrti otce se mu podařilo, stejně tak jako jeho bratrům, vystudovat. Po absolvování vyšší reálné školy v Písku, nastoupil na Československou obchodní akademii v Praze, kterou dokončil v roce 1889 s vyznamenáním. Po ukončení svých studií nastoupil dne 28. října 1889 službu v pražské nacionálně německé k. k. priv. Böhmische Union-Bank (České bance Union). Zde zahájil svou kariéru nejprve v účtárně, jako saldokontista, kde vedl knihy kontrolních účtů komitentů banky (saldokonta). Odtud se postupně propracoval do oddělení německé korespondence, jež vyřizovalo platební příkazy klientely. V této mu byla svěřena agenda veškeré jazykově české pošty pro oddělení bankovní a cenných papírů. V průběhu svého zaměstnání v České bance Union vykonal v roce 1893/1894 vojenskou službu jakožto jednoroční dobrovolník a byl jmenován poručíkem v záloze u 11. pěšího pluku.

Vzhledem k nacionálně německému charakteru České banky Union si po absolvování již téměř desetileté praxe uvědomil, že zde jeho další šance na postup jsou velmi nízké, a proto se rozhodl na počátku roku 1898 ucházet o zaměstnání v české finanční instituci, Zemské bance království Českého, veřejnoprávním ústavu, jenž se od svého založení v roce 1889 specializoval na poskytování dlouhodobého úvěru (komunálního, železničního, melioračního apod.). Do jejích služeb nastoupil dne 1. dubna 1898. Zde sice opět zahájil službu s téměř polovičním služným (oproti 1.000 zlatým ročně obdržel 600 zlatých ročně) a na pozici pouhého praktikanta v korespondenčním oddělení, ale díky svým zkušenostem z předchozího zaměstnání začal poměrně rychle stoupat na kariérním žebříčku. Nejprve byl s účinností od 1. dubna 1900 jmenován oficiálem, tedy řádným úředníkem, a posléze s platností od 1. ledna 1916 byl na základě návrhu tehdejšího generálního ředitele JUDr. Karla Mattuše ředitelským radou a náměstkem ředitele. Dne 1. června 1916 se pak stal stálým ředitelem obchodního oddělení. I proto byl na konci roku 1916 zvolen do burzovní rady Pražské burzy pro zboží a cenné papíry a v roce 1918 do ústředního výboru Jednoty záložen.

Zemská banka království Českého se hned při vzniku Československé republiky chopila organizace československého peněžnictví a byla připravena i převzít úlohu cedulového ústavu. Když se 30. října 1918 sešli zástupci českých bankovních ústavů na schůzce o finančním oddělení státu od Rakousko-Uherska, nebylo proto náhodou, že se konala právě v Zemské bance království Českého. V čele jednání stanul Augustin Novák, reprezentant této instituce. Následně se společně se svým vrchním ředitelem JUDr. Emilem Roosem stal jedním z odborníků, jež si ministr financí JUDr. Alois Rašín pro jejich nebývalé schopnosti vybral pro přípravu osamostatnění československé měny. Konzultoval s ním například otázky možného převzetí agendy ústřední československé poštovní spořitelny Zemskou bankou, přípravy poukázek Zemské

banky, jako náhrady stávajícího oběživa, a též podrobnosti svého finančního plánu. Zemská banka se pak významně podílela na přípravě a realizaci kolkovací akce.

Při vzniku Bankovního úřadu ministerstva financí si jej Alois Rašín zvolil za vedoucího úředníka, vrchního ředitele, nově vzniklé instituce. Proto si jej v dubnu 1919 vyžádal od Zemské banky království Českého s tím, že ta mu měla poskytnout na jeden rok dovolenou, aby vybudoval „v intencích a duchu v pravdě českém“ nový cedulový ústav. Od 15. května 1919 až do 31. prosince 1920 byl i nadále zaměstnancem Zemské banky, nicméně plnil úkoly vrchního ředitele Bankovního úřadu ministerstva financí. Jeho smlouva s ním byla schválena Kanceláří prezidenta republiky s platností 1. ledna 1921.

Úřad vrchního ředitele zastával po celých dlouhých sedmnáct let, nejprve v Bankovním úřadu a později v Národní bance Československé, a v této době jej dočasně opustil pouze jednou. V roce 1921 byl totiž na návrh Aloise Rašína a se schválením tzv. Pětky, tedy zástupců nejvýznamnějších politických stran, povolán do poloúřednického kabinetu Dr. Edvarda Beneše jako ministr financí (26. 9. 1921 – 7. 10. 1922). V této pozici pak musel řešit tak zásadní otázky pro mladou Československou republiku, jako byla zahraniční anglická půjčka nebo krytí mobilizačních nákladů v souvislosti s restauračním pokusem Karla I. Habsburského. Jeho vládní zkušenost, kdy pochopil zákulisní charakter politiky, jej však utvrdila v názoru, že se napříště bude věnovat již jen odborné práci v rámci cedulového ústavu.

Jak již bylo naznačeno, stal se v roce 1926 vedle budoucího guvernéra JUDr. Viléma Pospíšila jedním z hlavních architektů vzniku Národní banky Československé. Mimo jiné i díky jeho intervencím se podařilo obhájit rozsáhlejší podobu nezávislosti cedulového ústavu oproti politickým vlivům. V době svého působení v Národní bance ji zastupoval také ve statutárních orgánech řady významných československých institucí, jako byly Ústřední smírčí orgán, Poštovní spořitelna nebo Poradní sbor pro věci peněžnictví. Jeho činnost ve finančním sektoru byla vysoce oceňována, a proto mu byla 17. února 1927 udělena cena Dr. Hanuše Karlíka a 4. ledna 1928 byl zvolen řádným členem Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění

Vzhledem ke své blízkosti k Aloisi Rašínovi a jeho pohledu na měnovou politiku vždy hájil pevný kurs koruny a podporoval stabilizační a deflační politiku reprezentovanou prvním guvernérem cedulové banky Vilémem Pospíšilem. Proto také v době Velké hospodářské krize odmítal jakékoliv tzv. měnové experimenty, zejména devalvačního charakteru. Když pak v únoru 1934 došlo k devalvaci koruny, což znamenalo snížení jejího zlatého obsahu o 1/6 (z poměru 1 Kč = 44,58 mg ryzího zlata na 1 Kč = 37,15 mg ryzího zlata), následoval vzoru guvernéra Viléma Pospíšila a na svou funkci společně se svým náměstkem Karlem Kučerou rezignoval.

Jeho zkušeností a znalostí následně využil nejvýznamnější československý peněžní ústav – Živnostenská banka. Stal se členem její správní rady a výkonného výboru, a později byl za ni nominován do statutárních orgánů jejích koncernových společností, jako např.: Mautnerových závodů nebo Pražské železářské společnosti. Do definitivního důchodu odešel až na sklonku II. světové války.

Po celý svůj život byl Augustin Novák aktivním sportovcem a příznivcem sportovního hnutí uvnitř i mimo cedulovou banku (mimo jiné také výrazně podporoval činnost Sportovního a společenského klubu úředníků Národní banky Československé). V mládí, zejména v době studií na Československé obchodní akademii, se věnoval

silniční a dráhové cyklistice za klub S. K. Slavia, Praha. Posléze pak stanul jako funkcionář i ve výboru jejím a České Ústřední Jednoty Velocipedistů. V této mu připadl úkol postarat se o její finanční zázemí. Když později bydlel na Letné, vstoupil do I. Českého lawn-tennis klubu Praha (I. ČLTK, zal. 1893). Není bez zajímavosti, že v pozdějších letech byla soudobým tiskem oceňována jeho charakterní osobnost a smysl pro fair play. Nepochybně i díky jeho úsilí a rodinným dispozicím dosáhl později jeho vnuk JUDr. Jaromír Bečka v pražské Spartě na nejvyšší mety v československém tenisu.

Augustin Novák se také angažoval ve společenských organizacích, např. byl pokladníkem přípravného výboru Sdružení pro zbudování pomníku dr. Aloisů Rašínovi v Praze nebo členem spolku Svatobor.

Jeho zásluhy o vybudování československé měny a českého peněžnictví došly náležitého „ocenění“ v době komunistického režimu, neboť pražský Národní výbor rozhodl o vystěhování rodiny Novákových do pohraničí a byla jim zabavena rodinná vila. Na následky rozčilení z této události Augustin Novák dne 9. května 1951 zemřel.

Papírová platidla s podpisem Augustina Nováka

Ve své pozici vrchního ředitele cedulového ústavu se Augustin Novák přímo či nepřímo zapojil do procesu přípravy vzniku téměř všech papírových platidel, počínaje stávkami tzv. I. emise v roce 1919 a poslední bankovou Národní banky Československé (1.000 Kč III 1934) vydanou v roce 1935 konče. Tato však vešla do oběhu až po jeho odchodu z Národní banky. Celkem lze tedy předpokládat jeho účast na 21 papírových platidlech. Na osmi z nich, tedy na více než třetině, pak lze nalézt i jeho podpis. Ačkoliv se ve veřejnosti jedná o téměř neznámou osobu, je pozoruhodné, že pouze ministr financí Alois Rašín (1867-1923) jich signoval víc. Rozdíl je však skutečně minimální, neboť se jedná o pouhý jeden podpis.

Jeho podpis se nalézá na dvou stávkách a šesti bankovkách. Stávky při tom signoval v zodpovědnosti ministra financí a bankovky z pozice vrchního ředitele cedulové banky. V době první ČSR stávku a bankovku opatřil svým podpisem pouze Karel Engliš (1880-1961), ten však jako ministr financí a guvernér Národní banky Československé dohromady podepsal jen dvě platidla.

Prvním platidlem, na němž se objevil podpis Augustina Nováka, byla stávka tzv. II. emise v hodnotě 5 Kč, která byla vydána do oběhu v době jeho mandátu jako ministra financí v roce 1922. Jedná se o bankovku, na jejíž líc umístil významný český grafik Jaroslav Benda (1888-1970) portrét učitele národů Jana Amose Komenského. Líc i rub pak doplnil o motiv čísla pět zasazeného do výjimečné florální kompozice, v níž dominuje inspirace dubovým listem na líci a stylizovanými polními květinami na rubu. Ve středové části rubu se pak v kruhovém medailonu nalézá malý československý státní znak. Celkově pak svým výtvarným tvaroslovím odpovídá bankovka stylu art deco, popřípadě pro Československo typického a unikátního, tzv. národního stylu.

Další stávkou v pořadí byla padesátikoruna, jež byla uvedena do oběhu v roce 1924, tedy až téměř dva roky po ukončení Novákova ministerského angažmá. Jeho podpis však pochází již z 12. července 1922. Na líc stávky umístil její tvůrce, český výtvarník František Kysela (1881-1941), ornamentální obrazce geometrického charakteru, u nichž se pravidelně střídají barvy. V horním pásu hnědá a šedá, a v dolním tmavozelená a modrá. Na protilehlých koncích obou pásů se pak nalézají medailony, v horním malý československý státní znak, v dolním profil hlavy ženy, jejíž bohatý věnec vlasů tvoří obilní klasy, která představuje alegorii úrody. Na rubu je pak možné nalézt motiv rozséváče s nataženou rukou, který, zdá se, právě seje ze svázaného šátku, jehož cíp přidržuje druhou rukou. Za povšimnutí stojí zejména jeho košile bohatě zdobená v oblasti límce a prsou folklorním motivem. Na postavě v pozadí výjevu se pak tyčí Trenčínský hrad, mohutný goticko-renesanční obranný komplex, jenž náleží mezi nejrozsáhlejší evropské hrady. Agrární motiv doplňuje i snop obilí (obsahující ječmen, pšenici, oves i žito), který se nalézá na levé straně rámu. Na levé straně lze pak nalézt v kuponu proplétající se kotouče s vyobrazením padesátky, florálními motivy a pozoruhodně ztvárněným textem, nominální hodnotou, v pěti jazycích. Pozoruhodné je, že kotouče zasahují i do samotného rámu a tak vytvářejí dojem jeho pokračování a snad i pohybu. Vydání stávky nebylo ze strany veřejnosti přijato pozitivně a obecně se považovala za ne právě zdařilou. Při komparaci návrhu a ryteckého přepisu se však nelze ubránit dojmu, že právě rytecký přepis návrhu značně uškodil.

Necelý rok po vzniku Národní banky Československé (26. 3. 1927) byla vydána do oběhu dvacetikorunová bankovka navržená českým malířem Aloisem Mudruňkou (1888-1956).

Jejím specifikem je ztvárnění dvou osobností československých dějin s tím, že každé je věnována jedna strana. Na líc byl umístěn Milan Rastislav Štefánik (1880-1919) a na rub Alois Rašín (1867-1923). Zatímco doprovodný dekor líce, vedle malého státního znaku, tvoří folklorní motiv zbarvený do národních barev na pozadí hnědé, jímž se proplétá číslovka 20, tak na rubu převládá techniky působící giloš. Na líci bankovky se tentokrát již nalézají tři podpisy, guvernéra Viléma Pospíšila (1873-1942), viceguvernéra Vladislava Brdlíka (1879-1964), významného agrárního národohospodáře, a konečně Augustina Nováka jakožto vrchního ředitele.

Jen velmi drobnou proměnou prošla desetikorunová státočka tzv. I. emise z roku 1919, když byla v roce 1927 vydána jako bankovka Národní banky Československé. Změnil se pouze text vztažený k vydavateli na líci a rubu a podepsané osoby, tedy namísto ministra financí Aloise Rašína, guvernér Vilém Pospíšil, člen bankovní rady kooptovaný za Slovensko Ludovít Medvecký (1878-1954) a vrchní ředitel (ve slovenštině „hlavný riaditeľ“) Augustin Novák. Lícovou stranu, o jejímž konkrétním autorství se vedou spory (uvádí se Alois Mudruňka a Rudolf Rössler) tvoří medailony dvou husitských bojovníků, jednoho s řemdihem (přestože předpis, tj. vyhláška ministra financí č. 36/1927 Sb. z. a n.. resp. v ní obsažené oznámení Národní banky Československé z 28. března 1927 hovoří o sudlici) a druhého s palcátem, mezi nimiž se nalézá malý československý státní znak. Dekor pak tvoří ligatury čísel 1 a 0. Rubovou stranu pak zdobí portréty půvabných dívek, resp. jedné a téže dívky s věncem z květů a splývajícími kadeřemi na bohatě zdobeném pozadí. To tvoří propletené stonky rostlin, jež ve středu bankovky v oblasti nominální hodnoty spojil autor návrhu Alfons Mucha (1860-1939) do podoby srdce.

Stejně tak i následující vydaná hodnota, pětisetkoruna (oproti původní hnědé červená), byla jen inovovanou státočkou z roku 1924. Oproti předchozí ji však signoval ministr financí Bohdan Bečka (1863-1940). Na bankovce se vedle Augustina Nováka a Viléma Pospíšila nově objevil podpis člena bankovní rady Roberta Mandelíka (1875-1946), významného československého cukerního podnikatele. Bankovka vydaná do oběhu v roce 1931 nese na lícni straně dva medailony, na prvním se nalézá malý státní znak a na druhém obraz legionáře z 21. československého střeleckého pluku z Francie, který doprovází listy lípy a vavřínový věnec. Pod hodnotovým číslem umístěným uprostřed bankovky pak v pruhu pro podpisy a číslo jsou skryté nápisy Národní banka Československá, jež nahradily původní Republika Československá (rámeček nové bankovky oproti předchozí státočce navíc drobně ustoupil, pokud se týká zdobnosti). Zatímco autorem obrazu legionáře z aversu byl Alfons Mucha, tak obrazy na reversu pocházejí z USA, konkrétně společnosti v American Bank Note Company (ABNC). Jedná se o alegorickou hlavu republiky s frygickou čapkou ozdobenou vavřínovým věncem v medailonu, který pomyslně „třímají“ postavy Iva a malého dítěte. V případě Iva se jednalo o část grafiky, kterou ABNC využila například pro certifikát General Motors Company v roce 1916. Na ní se nalézal lev, o kterého se opírala postava ženy s praporem, na pozadí mořského pobřeží s loděmi. Dítě pak bylo původně součástí rytiny, která ztvárňovala mír a klid, v podobě matky s dětmi a stádem ovcí u kašny.

Jen o měsíc později v dubnu 1931 byla vydána zcela nová bankovka, padesátikoruna, která je ukázkou výtvarného mistrovství Alfonse Muchy. Jediný ze tří podpisů na bankovce se změnil, a to ten se jménem člena bankovní rady. Tentokrát jím byl národohospodář František Xaver Hodáč (1883-1943). Oproti předchozí tvorbě na poli státovek mohl Mucha tentokrát plně rozvinout svůj výtvarný cit a talent i mimořádnou imaginaci, neboť se jí věnoval několik let. Pracoval na něm totiž v letech 1927 až 1929. Na líc bankovky umístil

velký státní znak a do oblasti kuponu medailon s obrazem dívky s rozpuštěnými vlasy zdobenými květinami. Z hlediska Muchových životních postojů je však nepochybně důležitější rubová strana. Do vnitřní elipsy vložil dvojici alegorických postav, kterou zpodobnil jeho děti, Jiří a Jaroslava Muchovi. Zatímco mladý muž v popředí představoval alegorii průmyslu, tak dívka v kroji zemědělství. Aby skutečně nikdo nezůstal na pochybách, doplnil obě postavy o příslušné atributy, ozubené kolo a kladivo v prvním a srp, snop obilí a vinné hrozny ve druhém případě. Dívce pak ještě vložil do ruky symbolické srdce, z něhož na pozadí kruhu tvořeného hvězdami vyrůstá čtyřlístá snítka národního stromu, tedy lípy. Do pozadí pak umístil ještě obraz kozla symbolizujícího slovanského boha Peruna, resp. slovanství. Obraz tak korespondoval s jím oblíbenou slovanskou symbolikou, kterou nejrozsáhleji ztvárnil ve své Slovanské epeji.

Krátce po vydání bankovky však kolem ní vznikla legenda, která se šířila zejména v době okupace českých zemí nacistickým Německem. Alfons Mucha byl jakožto svobodný zednář, a to dokonce nejvyššího stupně zasvěcení, obviňován z toho, že právě do této bankovky skryl zednářskou symboliku. Zmiňovaly se při tom například v centrálním obraze na rubu kruh z hvězd, kladivo, zástěra, úhloměr nebo dekorativní prvky v orámování bankovky, jako akáciové listy či slunce.

V pořadí sedmým platidlem, které neslo podpis Augustin Nováka, byla stakoruna, jež byla vydána do oběhu v roce 1932. Spolu s ním na ní byli ještě guvernér Vilém Pospíšil a viceguvernér Emil Roos (1868-1934), generální ředitel Zemské banky. Jednalo se při tom o první bankovku, kterou vytvořil český akademický malíř a grafik Max (Maxmilián) Švabinský. Ten ji pojal jako oslavu republiky, když a jejím líci ztvárnil v medailonu její alegorii v podobě hlavy ženy ve frygické čapce, pro niž stála modelem významná operní pěvkyně Jarmila Novotná. Podobiznu pak doprovázejí významné dokumenty, listiny českého a československého státu. Oproti ní pak umístil postavu mladého chlapce, který mu symbolizoval mír a rozvoj mladé vědy, průmyslu a umění. V jeho pozadí pak umístil československého výrobky především z oboru uměleckého průmyslu (sklo, textil, bižuterie). Jeho obraz doprovázel pták, sokol, který odkazoval na sokolské tradice. Rub pak nesl na pravé straně podobiznu prezidenta Masaryka v medailonu, který nesou dva puti a celek dotváří kniha a pero, a na levé dvě postavy, muže a ženy. Ty představují alegorii průmyslu (muž) a zemědělství (žena). Kompozici doplňují zemědělské plodiny, jako kukuřice nebo chmel v levém dolním rohu a dvě hrdličky nad skupinou postav, které jsou symbolickým vyjádřením lásky. Bankovka ve své době vzbudila pobouření, a to kvůli nahému tělu ženy na rubu. Právě kvůli němu se o ní občas s humorem hovořilo, jako o „nekryté“ bankovce.

Poslední bankovka podepsaná Augustinem Novákem byla i tou poslední pro Viléma Pospíšila. Pro člena bankovní rady Emila Lustiga (1883-1962), ústředního ředitele Velkonákupní společnosti konzumních družstev v Praze, to pak byla bankovka s jeho podpisem zároveň první i poslední. V tomto případě se opět jednalo o inovovanou státočku tzv. I. emise z roku 1919, která vznikla ve Spojených státech amerických, resp. ABNC. V podobě bankovky byla vydána do oběhu v roce 1933. Oproti jiným jí vyrobeným platidlům na ní není možné v obrazové části najít jediný československý motiv. S ohledem na čas tiskárna využila již dříve vyrobených tiskových podkladů, jejichž volbu provedla československá strana podle firemního katalogu. V případě líce se jednalo o lunetu s postavou génia s vlajícími vlasy, který se sklání nad globem, na němž je zřetelně patrná Evropa, dokonce s reliéfem Československa. Zatímco jednu ruku má na něj vztaženu, tak ve druhé třímá snop obilí. Když Alonzo Earl Foringer, významný autor

vlasteneckých propagačních tisků zejména v době I. světové války, vytvářel návrh tento motiv, bylo to ještě pro plánované sto frankové bankovky pro Banque de France, které měly být vydány v případě obsazení její pařížské tiskárny německou armádou. Později pak, když nebyly tiskové podklady použity, došlo k jejich úpravě, a takto se dostaly i na československá platidla. Příkladem prefabrikátu je i obraz na rubové straně, který tvoří skupina dvou dívčích postav, žneček (reapers), jejichž hlavy jsou ověččené klasy. Děvče v pozadí nese v levé ruce snop obilí, zatímco pravou objímá rameno dívky v popředí, která v pravé ruce drží srp. Rytinu, která vznikla v době před rokem 1860, užila ABNC vícekrát, a to jak na bankovkách a šecích místních amerických bankovních závodů nebo i zahraničních, zejména v latinské Americe nebo Kanadě, tak na jiných druzích cenných papírů.

Papírová platidla podepsaná Augustinem Novákem

Platidlo	Bankovka / Státovka	Datum platnosti	Rozměr (mm)	Podpisy	Autor návrhu	Tiskárna
5 Kč II 1921	Státovka	25. 9. 1922 – 31. 12. 1926	120 x 60	Augustin Novák	Jaroslav Benda	Česká grafická unie, Praha
50 Kč II 1922	Státovka	26. 5. 1924 – 30. 6. 1933	162 x 81	Augustin Novák	František Kysela	Haase, Praha Tiskárna bankovek NBČ, Praha
20 Kč II 1926	Bankovka	26. 3. 1927 – 31. 1. 1945 a 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	149 x 74	Vilém Pospíšil, Vladislav Brdlík, Augustin Novák	Alois Mudruška	Tiskárna bankovek NBČ, Praha
10 Kč I/2 1927	Bankovka	11. 4. 1927 – 31. 5. 1944 a 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	143 x 84	Vilém Pospíšil, Ludovít Medvecký, Augustin Novák	Bohumil Korbel, Alois Mudruška (líc) Alfons Mucha (rub)	Otto a Růžička, Pardubice Tiskárna bankovek NBČ, Praha
500 Kč III 1929	Bankovka	16. 3. 1931 – 31. 7. 1944 a 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	185 x 94	Vilém Pospíšil, Robert Mandelík, Augustin Novák	Edwin Gunn, Harold Osborn, James Smilie	ABNC, New York
50 Kč III 1929	Bankovka	27. 4. 1931 – 30. 11. 1944 a 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	162 x 81	Vilém Pospíšil, František Xaver Hodáč, Augustin Novák	Alfons Mucha	Tiskárna bankovek NBČ, Praha
100 Kč III 1931	Bankovka	25. 10. 1932 – 30. 10. 1944 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	170 x 88	Vilém Pospíšil, Emil Roos, Augustin Novák	Max Švabinský	Tiskárna bankovek NBČ, Praha
1000 Kč II 1932	Bankovka	22. 7. 1933 – 15. 1. 1944 a 25. 8. 1945 – 31. 10. 1945	197 x 103	Vilém Pospíšil, Emil Lustig, Augustin Novák	Robert Savage	ABNC, New York

Osobní spisy Augustina Nováka v Archivu České národní banky

Personální agenda byla od vzniku peněžnictví důležitou oblastí vnitřní správy každé finanční instituce. Důvodem bylo především to, že zaměstnanci přicházeli do styku se značnými obnosy peněz, a proto se předpokládalo, že je poměrně snadné podlehnout vábení na vlastní rychlé obohacení. Stejně tak i pouhá neznalost či nezkušenost mohla rychle přinést finanční instituce vysoké ztráty. Proto se předpokládalo, že důsledná práce se zaměstnanci je důležitým faktorem, který může významně omezit potenciální škody.

Součástí personální práce i důsledná evidence zaměstnanců, ať již prostřednictvím jejich osobních karet či spisů. Zatímco zprvu se zdá, že byly často vedeny jen osobní karty, včetně těch, jež byly ve vázaných knihách, tak později se k nim přiřadily i osobní spisy. Je však třeba dodat, že velmi často jedině, co se podařilo dochovat, jsou právě osobní karty, neboť obsah spisů, resp. jednotlivé dokumenty v nich vložené, byl považován za nadbytečný.

Osobní karty, nazývané také osobní listy, ať již ve zkrácených verzích nebo v podobě sešitových formulářů zpravidla obsahovaly základní osobní údaje včetně těch o rodinných příslušnících a tabulkově zpracované informace o kariérním postupu a služebních požitcích, tak spisy obohacovaly informace z karet o dokumenty je potvrzující nebo doplňující. Zpravidla se jednalo o vlastní (a osobním oddělením vyhotovené) životopisy, služební smlouvy, platové výměry, kopie osobních dokumentů, doklady ke smluvnímu pensijnímu pojištění, ale i zdravotní dokumentace.

V případě Augustina Nováka se zachovaly dva osobní spisy, a to jeden ze Zemské banky království Českého a jeden z Národní banky Československé. Bohužel v obou případech můžeme hovořit spíše o dochovaných torzech spisů. Osobní spis vedený u Zemské banky byl totiž v minulosti proskartován, tedy byly zlikvidovány dokumenty, jež byly vnímány jako nepodstatné z hlediska provozního. To naznačují spisové obálky s uvedením skartovaných čísel jednacích, ke každému z nich bylo otištěno razítko Sk. Z osobního spisu z Národní banky pak zůstal z celého spisu dochován jen osobní výkaz.

Osobní spis Zemské banky (sign.: arch. fond Zemská banka, B-IV/e, U I, i.č.: 2223) původně obsahoval 82 čísel jednacích pocházejících z let 1898 až 1932, s tím, že nejvíce jich připadalo na roky 1920 (33) a 1919 (21). To bylo nepochybně dáno řešením problematiky přechodu Augustina Nováka do Bankovního úřadu ministerstva financí a jeho penzijních nároků. Překvapující je pak existence čísla jednacích v roce 1932, tedy z doby o dvanáct let po jeho odchodu ze Zemské banky. Z celkového počtu 82 čísel jednacích se do dnešní doby dochovalo jen čtrnáct. Jedná se o dokumenty z let 1898 (2 ks), 1900 (1 ks), 1915 (1 ks), 1916 (3 ks), 1919 (3 ks) a 1921 (4 ks). Je však třeba dodat, že tyto v několika případech doprovázejí další, ať již charakteru iniciačního, jejichž původcem byly instituce mimo Zemskou banku, nebo konceptního. Je jen pozoruhodné, že právě spis Zemské banky neobsahuje osobní kartu (či list). Lze se pouze dohadovat, že tento byl veden odděleně od osobního spisu a dnes by mohl být součástí jiné nám dosud neznámé dokumentace.

Z celku dochovaných dokumentů jsou nepochybně nejpozoruhodnější tři. První pochází ze dne 14. 1. 1898 a jeho autorem je přímo Augustin Novák. Jedná se o jeho žádost o přijetí do Zemské banky království Českého, která obsahuje i jeho životopis. Pramen je o to cennější, že nám nabízí srovnání a verifikaci dat uvedených v jeho pamětech pro období do roku 1898. Druhým je dopis ministra financí Aloise Rašína z 30. dubna 1919, jímž žádá Zemskou banku o udělení roční dovolené pro Augustina Nováka, aby mohl

převzít řízení Bankovního úřadu. Z něho vyplývá, že Alois Rašín ještě v této době předpokládal brzké vytvoření plnohodnotné cedulové banky a že při vybudování obou institucí měl záměr vyjít právě z podoby a nacionálního charakteru Zemské banky království Českého. Pozoruhodný je i třetí dokument z 16. února 1921, opět z pera Augustina Nováka, v němž se zpětnou platností od 1. ledna 1921 oznamuje Zemské bance ukončení svého služebního poměru. Zároveň z něho vyplývá, jakým způsobem mělo být při jmenování vrchního ředitele Bankovního úřadu ministerstva financí dosaženo nezávislosti. Jeho služební smlouvu s Bankovním úřadem totiž schvalovala Kancelář prezidenta republiky.

Jak již bylo zmíněno výše osobní spis Augustina Nováka (sign.: Osobní spisy právních předchůdců České národní banky, OS - Augustin Novák), který se dochoval pro jeho činnost v Bankovním úřadu ministerstva financí a Národní bance Československé, se sestává pouze z jeho osobního výkazu. Tento pokrývá jeho činnost v letech 1919 až 1934, tedy od jeho nástupu po ukončení služebního poměru. Osobní list je v podstatě standardního charakteru. Vedle osobních údajů se zde nalézají informace o služebním postupu, resp. služebních požitcích. S ohledem na to, že tyto vycházely ze schválení v rámci statutárních orgánů, tedy bankovního výboru a posléze bankovní rady, jsou u jednotlivých záznamů uvedena také data jejich zasedání, na nichž došlo ke schválení příslušného postupu.

Dokumenty v osobním spise Augustina Nováka ze Zemské banky království Českého (Zemské banky)

Pořadí ve spise	Číslo jednací	Regest
1	489/1898	<p>14. 1. 1898 Žádost Augustina Nováka o přijetí do služeb Zemské banky království Českého.</p> <p>Připojený dokument 4. 2. 1898 Koncept dopisu Zemské banky království Českého na Augustina Nováka – přijetí do služeb za praktikanta s ročním služným 600 zlatých.</p>
2	3614/1898	<p>1. 4. 1898 Informace vedení Zemské banky království Českého (generálního ředitele Dr. Karla Mattuše) pro Výpravnu a Pokladnu o přijetí Augustina Nováka a předložení jím podepsaných dokumentů.</p>
3	2839/1900	<p>31. 3. 1900 Dopis vedení Zemské banky království Českého Augustinu Novákovi o jeho jmenování oficiálem s požitky: služné 1.600 K a bytné 400 K.</p>
13	22977/1915	<p>18. 12 1915 Dopis vedení Zemské banky království Českého Augustinu Novákovi o jeho jmenování ředitelským radou v I. třídě platu s požitky: služné 6.000 K, pětiletý přídavek 1.200 K a bytné 1.600 K.</p>
15	11900/1916 a 12601/1916	<p>2. 6. 1916 Dopis prezidenta Zemské správní komise království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně rozhodnutí císaře Františka Josefa I. o jmenování Augustina Nováka stálým ředitelem a zmocnění k uzavření s ním smlouvy.</p> <p>Připojený dokument 3. 6. 1916 Koncept dopisu Zemské banky království Českého na Augustina Nováka – informace o požitcích: služné 12.000 K, pětiletý roční přídavek 1.000 K (dva roční přídavky, proto 2.000 K) a bytné 2.000 K (ve čtvrtletních splátkách).</p>

16	12800/1916	7. 6. 1916 Dopis prezidia Zemské správní komise království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně rozhodnutí císaře Františka Josefa I. o jmenování Augustina Nováka stálým ředitelem a zmocnění k uzavření smlouvy s ním.
18	14641/1916	30. 6. 1916 Dopis prezidia Zemské správní komise království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně rozhodnutí uzavření smlouvy mezi Augustinem Novákem a Zemskou správní komisí království Českého. Dopis je dochován včetně přílohy Smlouva mezi Zemskou správní komisí království Českého a Augustinem Novákem z 1. července 1916, opis z 5. července 1916).
22	11696/1919	30. 4. 1919 Dopis Aloise Rašína na Zemskou banku království Českého ohledně poskytnutí jednoroční dovolené z banky pro Augustina Nováka.
23	12443/1919	Dopis Zemského správního výboru království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně povolení jednoroční dovolené pro Augustina Nováka.
39	28955/1919	25. 11. 1919 Koncept dodatku smlouvy mezi Augustinem Novákem a Zemskou správní komisí království Českého ohledně jednoroční dovolené pro Augustina Nováka a koncept dopisu ředitelství Zemské banky království Českého na Zemský správní výbor království Českého. Připojený dokument 3. 6. 1916 Koncept dodatku smlouvy mezi Augustinem Novákem a Zemskou správní komisí království Českého ohledně jednoroční dovolené pro Augustina Nováka (opravený vzor se jménem JUDr. Vincence Dewettra).
76	4403/1921	11. 2. 1921 Dopis Augustina Nováka na Zemskou banku království Českého ohledně ukončení jeho stávajícího služebního poměru a převedení jeho pensijních nároků na Bankovní úřad ministerstva financí. Papír dopisu se stal základem konceptu dopisu Zemské banky království Českého na Všeobecný pensijní ústav v Praze ohledně převodu pensijního pojištění, který měl být vyhotoven a expedován dne 12. 3. 1921.

77	4855/1921	<p>20. 2. 1921</p> <p>Koncept dopisu generální ředitele Zemské banky království Českého Emila Roose na vrchního ředitele Bankovního úřadu ministerstva financí Augustina Nováka ohledně jeho vystoupení ze služeb banky a poděkování za dosavadní práci.</p> <p>Připojený dokument</p> <p>8. 2. 1921</p> <p>Dopis Zemského správního výboru království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně přípisu ministerstva financí ve věci jmenování Augustina Nováka vrchním ředitelem Bankovního úřadu ministerstva financí.</p> <p>Dopis obsahuje opis dopisu ministerstva financí na Zemský správní výbor ze dne 26. ledna 1921 ohledně uzavření definitivní služební smlouvy s Augustinem Novákem.</p>
80	22967/1921	<p>9. 11. 1921</p> <p>Koncept dopisu ředitelství Zemské banky království Českého na Zemský správní výbor království Českého ohledně převodu prémiové rezervy ve prospěch penzijního fondu Bankovního úřadu ministerstva financí.</p> <p>Připojený dokument</p> <p>2. 11. 1921</p> <p>Návrh pro ředitelství Zemské banky království Českého ohledně žádosti Augustina Nováka o převod prémiové rezervy ve prospěch penzijního fondu Bankovního úřadu ministerstva financí.</p>
81	26298/1921	<p>23. 11. 1921</p> <p>Dopis Zemského správního výboru království Českého na ředitelství Zemské banky království Českého ohledně schválení převodu prémiové rezervy ve prospěch penzijního fondu Bankovního úřadu ministerstva financí.</p> <p>Dokument obsahuje přípis pro účtárnu Zemské banky s dispozicí k převodu prémiové rezervy ve výši 4.864,50 Kč ve prospěch penzijního fondu Bankovního úřadu ministerstva financí.</p>